

KAMRAN İMANOV

**Əqli mülkiyyət və insan
hüquqları**

**Intellectual Property and
Human Rights**

Bakı – 2016

Kamran İmanov

Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyinin sədri

Əqli mülkiyyət və insan hüquqları. Bakı, 2016

Bu kitabça Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyinin sədri Kamran İmanovun 12-14 noyabr 2015-ci il tarixlərində Ombudsmanların XIII Bakı beynəlxalq konfransının “Konstitusiya insan hüquqlarının əsas təminatçısı kimi” mövzusunda keçirilən sessiyasında etdiyi **“Əqli mülkiyyət və insan hüquqları”** adlı çıxışı əsasında hazırlanmışdır.

© **Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyi**
2016

Əqli mülkiyyət və insan hüquqları

Hörmətli dostlar, xanımlar və cənablar!

Hamınızı salamlayaraq, beynəlxalq konfransın iştirakçılarna Azərbaycanın müəllif-hüquq cəmiyyəti adından, dövlətin Müəllif Hüquqları Agentliyinin və öz adımdan fəaliyyətinizdə uğurlar arzulayıram.

Bu qısa çıxışımda insan hüquqları, mədəni hüquqlar və ƏM hüquqları birgə təsirindən irəli gələn bir neçə məsələlərlə bağlı fikirlərimi auditoriya ilə bölüşmək istəyirəm:

Birincisi, əqli mülkiyyət və xüsusən müəlliflik hüququ mədəni hüquqların tərkib hissəsidir, lakin inhisarçılıq yaradan müstəsna hüquq kimi, hansı yollarla insan hüquqları ilə ziddiyyətdən qaçırılır?

İkinci, mədəni hüquqlar mədəni ənənələri inkişaf etdirərək, mədəni müxtəlifliyi təmin edir və doğrudurmu ki, mədəni müxtəliflik insan hüquqları ilə toqquşa bilər?

Və üçüncüsü, mədəni müxtəliflik və cəmiyyətin integrasiyası, sosial birliyi, bir sözlə plüralizm və integrasionizm bir-birinə zidd ola bilərmi və bununla bağlı insanların icma, ölkə və dünya identikliyi hansı yollarla bərişə gətirilə bilər?

Platformamı müəyyən etmək üçün giriş hissəmdə qeyd etməliyəm ki, «İnsan hüquqları haqqında» Ümumi Bəyannamədə (1948-ci il) tanılan hüquq və azadlıqlar qeyri-maddi və ayrılmazdır. Bunların arasındakı əlaqə bu hüquqların mədəni aspektləri vasitəsilə təmin edilir, özü də hüquqların mədəni aspektləri ilə bağlanması onların ümumi xarakterinə heç bir xələl gətirmir, əksinə, hüquqların hamıya, bütün insanlara məxsus olduğunun dərk edilməsini dəstəkləyir. İnsan hüquqları mədəni bütövlük hesabına təsdiqlənmir, zənnimcə, müəyyən

ehtiyacları təmin etmək məqsədilə mədəniyyətlərin içində bəyan edilir.

Qısaca desək, insan hüquqları minimal mədəni yox, bütün mədəniyyətlər üçün onlardan asılı olmayan minimal hüquqi standartdır. Bu mövqedən çıxış edərkən aydın olur ki, «mədəni müxtəlifliyi» dəstəkləyən «mədəni hüquqlar» məhdudsuz deyil və beynəlxalq normalara görə mədəni hüquqlar digər insan hüquqlarına xələl gətirməmək, onları inkar etməmək şərti və tələbi ilə həyata keçirilir.

Bununla yanaşı, YUNESKO-nun «Mədəni müxtəliflik üzrə Universal Bəyannamə»si (2001-ci il) mədəni müxtəlifliyi bəşəriyyətin ümumi ləyaqəti və etik prerogativ kimi təqdim etdirir və üzv-dövlətlər tərəfindən mədəni müxtəlifliyin dəstəkləməsini və qorunmasını mədəniyyət sahəsinin strateji prioriteti bəyan edir.

Beləliklə, insan hüquqlarına xələl gətirildiyi halda mədəni müxtəlifliyə istinadlar fəlsəfi, mənəvi və hüquqi nöqteyi-nəzərdən düzgün deyil, bu qarşıdurma yanlışdır. Mədəni müxtəliflik heç bir vəchlə insan haqları ilə ziddiyyətə düşə bilməz. Bu cür xoşagəlməz hal o zaman yarana bilər ki, mədəni müxtəliflik və ya insan haqlarının ümumi standartları relyativizmin sinonimi kimi işlənir. Bu isə, öz növbəsində mədəni müxtəliflik pərdəsi altında diskriminasiya, etnik təmizlənmə və digər nalayiq siyasəti həyata keçirənlərin və ya insan haqlarını pozanların uydurmalarıdır. Bunun üzərində bir az sonra dayanacağıq.

Öncə qısa bir arayış verim. Dövlət başçısı cənab İ.Əliyevin söylərin nəticəsində Azərbaycanın zəngin müəllif-hüquq qanunvericiliyi və idarəçiliyi vardır: 1996-cı ildən qüvvədə olan «Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında» Qanun, Şərqi Avropa məkanında ilk qəbul olunan «Folklorun hüquqi qorunması haqqında» Qanun

və yeni «ƏMH təminatı və piratçılığa qarşı mübarizə haqqında» Qanun nümunələridir.

Həmin qanunların müddəaları bütün Azərbaycan vətəndaşlarına, o cümlədən milli azlıqlarla yanaşı, Azərbaycan Respublikasının ərazisində yaşayan, yaxud fəaliyyət göstərən əcnəbilərə, vətəndaşlığı olmayan şəxslərə, həmçinin miqrantlara da şamil olunur. Müəllif-hüquq sahəsində Azərbaycan bütün beynəlxalq konvensiya və sazişlərdə iştirak edir. ÜƏMT-nin 200-ə yaxın dövlətləri arasında Azərbaycan 40 dövlət sırasında Koordinasiya Rəhbər Komitəsinə və Büdcə və Proqram qurumuna seçilib, Azərbaycan nümayəndəsi «Müəllif-hüququna dair» ÜƏMT Sazişinin Assambleyasının rəhbərlərindən biridir. Dünya İqtisadi Forumunun Qlobal Rəqabətqabiliyyətlik İndeksinə əsasən, Azərbaycan 140 ölkə arasında 40-cı yer tutaraq liderlər sırasındadır. «ƏM institutları» altindeksinə görə Cənubi Qafqazda 1-ci yerdə, MDB məkanında qabaqcıl üçlüyə daxildir.

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Bəllidir ki, müəllif hüququnun təbiəti, əsərin yaradıcısına verilən xüsusi növ mülkiyyət, müstəsnalığa, yəni əsər üzərində hökmdarlığa əsaslanır, bir sözlə, müəllifin (hüquq sahibinin) icazəsi olmadan əsərin istifadəsinə qadağa qoyulur.

Yaradıcı şəxsə verilən bu eksklüziv hüquqlar «İnsan hüquqları haqqında» Ümumi Bəyannamənin 27-ci maddəsində təsdiqlənir və bu maddəyə əsasən: «Hər bir şəxs müəllifi olduğu elmi, ədəbi və incəsənət əsərlərinin nəticəsi kimi əmələ gələn maddi və mənəvi mənafeələrinin qorunması hüququna malikdir». Bununla yanaşı, həmin Bəyannamədə göstərilir ki, «hər bir şəxsin cəmiyyətin mədəni həyatında iştirak etmək, incəsənətdən zövq almaq, elmi tərəqqidə iştirak etmək və ondan bəhrələnmək hüququ vardır». Əslində bunlar 5 məşhur

mədəni hüquqların sırasındadır. Müəlliflik hüququnu insan haqları ilə ziddiyyətə gətirməmək məqsədi ilə müəllif-hüquq qanunvericiliyində məhdudiyyətlərin və istisnaların xüsusi mexanizmi istifadə olunur. «Ədalətli istifadə» prinsipi, yəni elmi, tədris, şəxsi məqsədlər üçün istifadə, kitabxanalarda istifadə, sitat şəklində – «sərbəst istifadə», «məcburi lisenziya» və s. alətlər müəllifdə olan müstəsna hüquqlara xitam verir, cəmiyyətin xeyrinə işləyir.

«İnsan hüquqları haqqında» Ümumi Bəyannamənin 19-cu maddəsi və «İnsan hüquqlarına dair» Avropa Konvensiyasının 10-cu maddəsində «öz fikrini sərbəst əks etmək, informasiya almaq və sərbəst yaymaq» hüququ təsbit olunub. Bu hüququ müəlliflik hüququ ilə bir araya gətirmək üçün müəllif-hüquq qanunvericiliyin müvafiq maddəsinə əsasən informasiya xarakterli məlumatlar müəlliflik hüququ ilə qorunan obyektlər sırasından çıxarılır, «yaradıcı – cəmiyyət» mənafeləri tarazlanır, müəlliflik hüququ və insan hüquqları ziddiyyətdən qaçırılır.

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Digər anons etdiyim məsələ mədəni hüquqlar, mədəni ənənələr və mədəni müxtəlifliklə bağlıdır. «Mədəniyyət» geniş anlamda müvafiq həyat davranışı, cəmiyyətin maddi və mənəvi fəaliyyəti və məhsulları çoxluğu mövqeyindən araşdırılırsa, bu vəziyyətdə «mədəni hüquqlar»a cəmiyyətin özünüdərkətməsi, müqəddəratını təyin etməsi və həmçinin, öz mədəniyyətini qoruyub saxlaması və inkişaf etdirməsi hüququ aid edilir.

Mədəni hüquqlar mədəni ənənələri yaşadır. Mədəni ənənələr isə bu dünyaya gəldiyimiz gündən, beşikdən başlayaraq son mənzilimizə qədər bizi müşayiət edir. Bu ənənələrdə etnosun həm təbii-bioloji, həm də

yaradıcı-mənəvi gücü təbiətlə, doğma torpaqla bağlıdır. Mədəni ənənələrimiz qocalmağa məruz qala bilməyən, canlı, daim inkişafda olan varidatımızdır, bizim elə keçmişimizdir ki, onsuz bu günümüzün gələcəyi yoxdur. Son araşdırmalardan göründüyü kimi, ənənələrin təbii yaranma və inkişaf yolu mövcuddur, bunlar yalnız insanların rəşadətli təfəkkür məhsulu deyil, bunların yaranması, formalaşması və inkişaf yolu müəyyən ərazidə iqlim, flora, faydalı qazıntıların yoluna bənzəyir. İctimai praktikalar və tarixi proses bu ənənələri vacib təbii resursa, ərazi inkişaf alətinə və milli sərvətin çox dəyərli hissəsinə çevirir.

Ancaq «böyük Ermənistan» xülyası ilə yaşayan bədnam qonşularımız Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi nəticəsində torpaqlarımızı zəbt edərək, ərazi iddialarını «əsaslandırmaq» məqsədi ilə maddi və qeyri-maddi mədəni irsimizə təcavüz edir, «Azərbaycan mədəni ənənələrinin mənimsənilməsi erməni ənənəsi»nə çevirməkdə davam edirlər. Mənimsənilməyən, mədəni oğurluq yolu ilə «erməniləşdirilməyən» mədəni irsimiz isə təcavüzkar tərəfindən xüsusi qəddarlıq və həyasızlıqla talan və məhv edilir. 1 mln. ev sahibləri doğma torpaqlardan qovulandan sonra Ermənistanın işğal etdiyi ərazilərdə 13 dünya əhəmiyyətli (o cümlədən 6 memarlıq və 7 arxeoloji), 292 milli əhəmiyyətli (o cümlədən 119 memarlıq, 173 arxeoloji), həmçinin 330 yerli əhəmiyyətli abidə dağıdılmış və ya istifadəyə yararsız hala salınmışdır. 804 qəbiristanlıq talan və təhqir edilmişdir, 22 muzey və 4 rəsm qalereyası barbarcasına dağıdılmış və xaraba qoyulmuşdur. Dağıdılmış və yandırılmış 927 kitabxanada 4,6 mln. nüsxə kitab və qiymətsiz əlyazmalar məhv edilmişdir və bura nəinki Azərbaycanın eləcə də, bütün

bəşər cəmiyyətinin qiymətsiz mədəniyyət nümunələri olmuşdur.

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Aydınır ki, mədəniyyətin qəlbi qəlbin mədəniyyətidirsə, işğalçı qəlbinə mədəniyyət yaddır. Lakin azərbaycanlı qaçqın və köçkünlərinin kütləvi halda insan hüquqları pozulub, Azərbaycan xalqının mədəni hüquqları tapdalanıb. Odur ki, bu barbarizm və vandallılığın səbəbi haradan qaynaqlanır sualını qoyaq.

Ermənistan siyasətinin sütunlarında siyasi mifologiya, digər xalqların torpaqlarına və mədəni irsinə iddialar, etnik təmizləmə və ksenofobiya durur. Eyni zamanda erməniçilik tərəfindən millətin «əzabkeşliyi» təşviq olunaraq, onun «müstəsnalığı» və «xüsusi missiyası» təbliğ edilir.

Halbuki, YUNESKO-nun "Mədəni müxtəliflik üzrə Universal Bəyannaməsi"nə əsasən, hər bir mədəniyyət cəmiyyətə xas olan intellektual nailiyyətlərlə yanaşı, mənəvi, maddi və emosional əlamətlər məcmusudur. Xüsusilə qeyd etməliyəm ki, mədəniyyət millətin həyat tərzində, "birgə yaşayış bacarığında" və ənənələrindədir.

Digərlərinin mədəni müxtəlifliyi inkar edildiyi monoetnik ölkədə nəticə kimi yeganə qalan etnosun mədəni müxtəlifliyi absurd dərəcədə şişirdilir və «mədəni relyativizm» bəhanəsi ilə insan haqlarının pozulması baş verir. Həmin yollarla Ermənistan rəhbərliyi özünə bəraət qazandırmaq istəyir.

Multikultural modelə gəldikdə aşağıdakıları qeyd etməliyəm.

Birincisi, mədəni fraqmentasiyaya kömək etməyən və ictimai inteqrasiyanın universal dəyərlərinə zidd olmayan mədəni müxtəlifliyi dəstəkləyən modelin düzgün seçilməsidir. Kompromis axtarışı mümkündür, belə ki, tərəflərin məqsədləri bir-birinin əksinə deyildir, bu sıfır

cəmli oyun deyil. Buna görə çoxtərəfli əməkdaşlıq, informasiya mübadiləsi, bir sözlə, dialoqun səmərəli formaları tərəflərə fayda gətirir. İkincisi, nəzərə almaq vacibdir ki, mədəniyyət “mədəni müxtəliflik” kimi cəmiyyətlə qarşılıqlı fəaliyyət göstərir. Yuxarı səviyyə olan sossiumda müxtəlifliyin artması həmişə mədəniyyətin aşağı səviyyəsində müxtəlifliyin məhdudlaşmasına gətirib çıxarır. Aşağı səviyyədə müxtəlifliyin artması isə yuxarı səviyyədə, yəni sossiumda mədəni müxtəlifliyi azaldır ki, bu da bütövlükdə sistemin entropiyasının (qeyri-müəyyənliyinin) artmasına səbəb olur. Lakin sistemin entropiyasının artması informasiya və idarəetmə nəzəriyyəsinin – Eşbinin “zəruri müxtəliflik” qanununun pozulmasına gətirib çıxarır. Buradan belə alınır ki, ya mədəniyyətin özünütənzimləmə potensialı hesabına entropiyanın azaldılmasını uzun müddət gözləmək ya da ənənələrə əsaslanmaq da daxil olmaqla, adekvat dövlət qərarları qəbul etmək lazımdır. Budur Azərbaycan multikulturalizmi.

Azərbaycanın multikultural modeli, zənnimcə, Ermənistan üçün də maraqlı üfqlər açmağa qadir ola bilərdi. Lakin, torpaqlarımız şərhəz boşaldığı halda.

Bakıda Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İ.Əliyevin öz nitqində dediyi kimi, “...hər bir cəmiyyətin gücü onun dini və milli müxtəlifliyindədir... Əlbəttə, bunun üçün ənənə lazımdır, eyni zamanda dövlət siyasəti lazımi səviyyədə aparılmalıdır. Azərbaycanda hər iki amil mövcuddur”.

Bunların bariz nümunəsi YUNESKO və İESKO-nun Xoşməramlı Səfiri, Azərbaycan Respublikasının birinci xanımı Mehriban Əliyevanın rəhbərlik etdiyi H.Əliyev Fondunun devizidir: “Mədəni müxtəliflik bizi ayıran və fərqləndirən məsələ deyil, faktiki surətdə bütün

bəşəriyyət üçün vahid gələcəyi hazırlayan, davamlılığı və yeniləşməni ifadə edən vəzifədir”.

Bəli, ənənələr və dövlət siyasəti bizim yaşayış tərzimizə çevrilib. Azərbaycanı səciyyələndirən respublikamızın çoxmilli və çoxkonfessiyalı tərkibidir: yalnız Bakıda 20-dən artıq müxtəlif mədəni cəmiyyətlər fəaliyyətdədir.

Azərbaycan dövlətinin və xüsusən Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyətində bu məsələlər başlıca yer tutur. «Tolerantlıq ünvanı - Azərbaycan» layihəsi çərçivəsində ölkəmizdəki məscidlərdə, kilsələrdə, sinaqoqlarda təmir işi aparılaraq, Bakıda yəhudi uşaqları üçün təhsil kompleksinin istifadəyə verilməsi, Fransa regionlarında kilsələrin, müqəddəs Roma katakombalarının bərpasında iştirakımız, Həştərxanda Müqəddəs Knyaz Vladimirə abidənin ucaldılması da məhz ayrı-ayrı konfessiyaların qarşılıqlı hörmət və dostluq münasibətlərinə xidmət edir.

Bununla belə, Vatikan Apostol Kitabxanasında olan çox qədim və tarixi, o cümlədən Azərbaycan və regiona aid olan müxtəlif əlyazmaların bərpası ilə bağlı işlər qeyd edilməlidir.

Bütün bunlar xristianlığa aid incilərinin və mənəvi dəyərlərinə müsəlman dünyasının töhfəsi kimi qiymətləndirilir.

Tarixi ənənəyə gəlmiş halda, deməliyəm ki, Azərbaycanda multikulturalizm bu qədim diyarda tarixən yaşayan bütün sakinlər tərəfindən dəstəklənən ənənə və həyat tərzidir. Bu ölkədə yaşayan bütün xalqlar Azərbaycan millətinin tərkibinə daxildir və onların hamısı azərbaycanlılardır. Tolerantlıq və dini dözümlülük sakinlərin keçmiş və indiki inanclarının nəticəsidir. Azərbaycan türkləri min illər ərzində dövlətyaradıcı etnos kimi çıxış etmiş, Azərbaycan dili isə yüzilliklərlə millətlərarası ünsiyyət vasitəsi olmuşdur. Burada yüz illər

boyunca integrativ birliyin və indi multikulturalizm adlanan mədəni özünəməxsusluğun mədəni kapitalı toplanmışdır. Bu bizim sərvətimiz və hədsiz üstünlüyümüzdür.

Beləliklə, dövlət başçımızın dediyi kimi, «multikulturalizmin alternativi yoxdur.

Hörmətli iştirakçılar!

Çıxışımın son hissəsində anons verdim üçüncü məsələyə keçirəm və bununla identikliyin müxtəlif formaları, mədəni müxtəliflik və cəmiyyətin sosial birliyi, bütövlüyü, integrasiya problemi haqqında bir neçə fikirlərimi söyləyəcəm.

Bəllidir ki, mədəni cəhətdən homogen cəmiyyətlər mövcud deyil (bayaq Ermənistan nümunəsində göstərilən genosid, etnik təmizlənmə və digər sosial yadətme siyasəti istisna olmaqla), əksər ölkələr poli(çox)mədəni sosial strukturları ilə səciyyələnir. Deyirlər ki, multikulturalizm potensialı konfliktlərin risklərini böyüdür. Qərbi Avropa ölkələrində miqrasiyanın artımı ilə bağlı etirafə əsasən, multikultural siyasəti iflasa uğrayıb.

Zənnimcə, cəmiyyət daxilində yaranan konfliktlər nə multikulturalizmin etirafı, nə də inkarıdır. Uğursuzluğun səbəbi – mədəni müxtəliflik kontekstində deyil, səbəb – mədəni müxtəlifliyin istifadəsində və oradan yaranan iqtisadi-sosial proseslərdədir. Odur ki, milli birliyin möhkəmlənməsini mədəni fərqlərin, müxtəlifliyin inkarı ilə bağlamaq düzgün deyil.

Amartiya Senin “fərdi azadlıqlar və mədəni seçim” modeli fərdlərə onların öz seçimi əsasında, başqa variantları qiymətləndirməyə real imkanı olmaqla, yaşamaq hüququ verilməlidir, onların individual seçimi ilə identikliyin qrup formaları əvəz olunub zəifləməlidir.

“İdentiklik – sıfır nəticəli oyun deyildir”, hansında ki “özünəməxsusluğun bir növü nə qədər çoxdursa, digəri o

qədər azdır” və buna görə də çoxluq olan identiklik barədə danışmaq daha düzgündür.

Seyla Benhabib isə göstərir ki, yalnız individin özünün bu və ya digər sosial icma və ya mədəniyyətlə identifikasiyalaşmaq hüququ vardır və əgər özünüidentifikasiya etməsinə bu proses məcburi həyata keçirilərsə, onda bu artıq multikulturalizm deyildir.

Dediklərimin yaxşı illüstrasiyası Ümumdünya «World Values» elmi layihəsindəki rəqəmlərdir (YUNESKO). Layihəyə əsasən, dünyanın 76 ölkəsində yaşayan fərdlər seçim edərək, öz identikliyinə (məxsusluğunu) icma, ölkə və dünya üzrə coğrafi qrupların birində müəyyənləşdirmişlər.

«İcma» dedikdə biz lokal, ərazi və ya mədəni məkana, «ölkə» dedikdə – milli və ya vətəndaş, «dünya» dedikdə isə bəşəriyyətə olan seçim məxsusluğunu nəzərdə tuturuq.

Güclü mərkəzdənqaçma qüvvələri olduğu halda identifikasiya öncə lokal, sonra ölkə, əks halda – öncə ölkə, sonra lokal xarakter daşıyır.

Böyük sorğunun nəticələri göstərir ki, praktiki olaraq, 90% ölkələrdə külli identiklik baş tutur. Lakin hər bir ölkə üçün multikultural, mədəni müxtəlifliyi dəstəkləyən siyasət nöqtəyi-nəzərindən «icma – ölkə – dünya» sistemində nisbət vacib rol oynayır.

İdentikliklə bağlı sorğuya cəlb olunan bütün ölkələrdə orta rəqəmlər təxminən belədir:

- «icma»: 49,6%,
- «ölkə»: 41,7%,
- «dünya»: 8,7%;

o cümlədən, orta rəqəmlər Avropa qitəsi üzrə:

- «icma»: 59%,
- «ölkə»: 35%,
- «dünya»: 6%;

Amerika qitəsi üzrə orta rəqəmlər:

- «icma»: 43%,
- «ölkə»: 43%,
- «dünya»: 15%;

və nəhayət, Asiya qitəsi üzrə orta rəqəmlər:

- «icma»: 41%,
- «ölkə»: 49%,
- «dünya»: 10%.

Azərbaycanlıların multikultural, tolerant əlamətlərini təsdiqləyən dünya üzrə çox aşağı səviyyədə olan «icma» (24%) və çox yüksək olan «dünya» (21%) identikləridir. Bu tarazlaşmış göstəricilərlə yanaşı, mənzərəni tamamlayan yüksək «ölkə» identikliyidir (55%). Digər, belə rəqəmlərlə səciyyələnən ölkə tapmaq mümkün deyil. Müqayisə üçün qeyd edək ki, nisbətən aşağı «icma» identikliyi nümayiş edən İsveçrə, ABŞ və Kanada ölkələrində bu göstərici 30% artıqdır və “icma-dünya” tarazlaşmış göstəricilərə görə ABŞ müvafiq olaraq, 38%; 22%, İsveçrə: 38%; 21% civarındadır. Ölkələrin çoxunda “dünya” identifikasiyi 10%-20% arasındadır. Bununla yanaşı, “ölkə” identifikasiyi göstəricinin 54% və daha artıq olan ölkələrin sayı 25-ə yaxındır.

O ki qaldı Ermənistana, onun «icma» identifikasiyi göstəricisi yüksək olaraq 38%-dir, «dünya» identifikasiyi isə çox aşağıdır, yalnız 11%-dir. Nəticələri çıxartmaq çətin deyil.

Gətirilən rəqəmlər YUNESKO-nun açıq məlumatıdır və bu məlumatın təhlilinin nəticəsidir, ikili standartsız olan analizidir. İnsan haqlarına və mədəni hüquqlara hörmətlə yanaşmaq ilk növbədə Azərbaycana qarşı olan ədalətsizliyi aradan qaldırmaqdır, işğalçı dövlətin yerini göstərməkdir.

İdeoloji liberalizmin, liberal hüquq məktəbinin banisi İyeremiya Bentam deyirdi: «Prinsiplərə riayət etməkdən imtina edən xalqlar gec-tez gücə tabe olmalıdırlar».

Bu çağırışla çıxışımı bitirirəm.

Diqqətə görə təşəkkür edirəm.

Intellectual Property and Human Rights

Dear friends, ladies and gentlemen!

I greet you and wish success to the participants of the international conference on behalf of Azerbaijan copyright society, State Copyright Agency and myself.

During my short speech I would like to share my opinions regarding several issues arising from joint impact of human rights, cultural rights and IP rights with audience:

Firstly, IP, and especially copyright, are the part of cultural rights, but as an exclusive right which creates monopoly. By which ways can conflicts be avoided and the balance between the interests of the society and the promotion for the creative individual restored?

Secondly, cultural rights (including IP rights), as a whole, enforce cultural diversity by developing cultural traditions and is it true that cultural diversity may collide with human rights? And is there an alternative to multiculturalism policy regarding this?

Thirdly, can cultural diversity and integration and social unity of society, in a word, pluralism and integrationism cause conflict? In what ways community, country and global identity of humans could be reconciled?

In order to identify my approach I must mention in the introduction that the rights recognized by Universal Declaration of Human Rights (1948) are intangible and integral. The relationship between them is provided by cultural aspects of these rights. Connection of rights with cultural aspects does not harm their general character, but supports the idea that rights belong to everybody. Human rights are not confirmed on account of cultural

integrity, to my mind, it is declared within cultures in order to meet certain needs.

Briefly, human rights are not minimum cultural, but legal standard for all cultures not depending on them. And the right is only the minimum of morality, which is the branch of culture. It is obvious that “cultural rights” which support “cultural diversity” are not unlimited and according to international norms cultural rights are realized provided that they do not damage and deny other human rights.

Furthermore, “Universal Declaration on Cultural Diversity” of UNESCO (2001) presents cultural diversity as the common heritage of humanity and ethical prerogative and declares the support and protection of cultural diversity by member States as a strategic priority for the cultural area.

Really, cultures in globalized world do not expose to unification; they are narrow segments of universalized modern society. Cultural diversity does not diminish, only the shape and scope of cultural difference change.

Hence, in case human rights are breached, reference to the cultural diversity is not philosophically, morally and legally true. This conflict is wrong. There is no way for cultural diversity to conflict with human rights; it is not an obstacle to general character of human rights. Such an unpleasant case may occur in the case that cultural diversity or general standards of human rights could be used as the synonym of relativism. And this is the lie by human rights infringers or lawmakers enforcing ethnic cleansing, discrimination or other dishonest policies under the disguise of cultural diversity. I will return to this issue later.

First of all, let me give a short reference. As a result of the Head of State Mr. I. Aliyev’s efforts Azerbaijan has

a comprehensive copyright legislation and management on this area: Amendments on modern digital environment and protection of traditional knowledge have been made to the Law on “Copyright and Related Rights”, which has been in force since 1996; a number of additions have been made to the Law on “Legal protection of Folklore Samples” which was the first regulatory document on this area in the Eastern European region; and the new Law “on Enforcement of IP Rights and Fight against Piracy” will come into force in recent future.

It means that provisions of those Laws are applied to all citizens of Azerbaijan including ethnic minorities, foreigners living or acting in the territory of Republic of Azerbaijan, stateless persons, and migrants as well. Azerbaijan is a party to all international conventions and treaties in the copyright field. Among 200 Member States of WIPO, Azerbaijan together with 40 States has been selected to WIPO Coordination Committee and Program and Budget Committee; Representative of Azerbaijan is one of the leaders of WIPO Copyright Treaty Assembly. According to Global Competitiveness Index of World Economy Forum, Azerbaijan is on the 40th place among 140 countries. According to “IP Institutions” sub-index, Azerbaijan is on 1st place in the South Caucasus and is included in the leading trio within CIS region. According to WIPO Global Innovation Index, Azerbaijan is in the list of leaders in CIS region under the “Creative products and services” sub-index.

Dear participants!

It is known that nature of copyright, special property given to the creator of literary work is based on exclusiveness, in a word, the use of literary work is forbidden without consent of the author (right holder).

Such exclusive rights, given to the author, are confirmed in Article 27 of Universal Declaration on Human Rights and according to this Article “Everyone has the right to the protection of the moral and material interests resulting from any scientific, literary or artistic production of which he is the author”. Along with this, it is stated at the same Declaration that “Everyone has the right freely to participate in the cultural life of the community, to enjoy the arts and to share in scientific advancement and its benefits”. Actually, these are among 5 famous cultural rights. In order to prevent the conflict of copyright with cultural rights and human rights, the special mechanism of limitations and exceptions is used in copyright legislation. For example “fair use” principle for scientific, educational, personal purposes, use at libraries, “free use” as a quote, “involuntary licensing” and other tools terminates exclusive right of the right holder and serves for the benefit of society.

On Article 19 of Universal Declaration on Human Rights and Article 10 of the European Convention on Human Rights the right to “hold opinions without interference and to seek, receive and impart information and ideas” has been embodied. In order to bring this right together with copyright, data is excluded from the list of the copyright protected objects according to the relevant Article of the copyright legislation.

Thus, copyright as an exclusive right protects the form of works, expression forms of ideas; at the same time it creates conditions to impart data and under the “fair use” doctrine creates opportunity for third parties to use protected expression form under relevant terms.

Consequently, “creator-society” interests in the copyright are balanced; it becomes “social contract” and

according to the compilation of compromises principle the conflict between copyright and human rights is avoided.

Dear participants!

Another issue I announced is about cultural rights, cultural traditions and cultural diversity. Let us admit that compared to other human rights, the concept of cultural rights has not been researched in a detailed way. Firstly, the term of “culture” is not ambiguous and clear; it is translated to human rights standard language in a difficult way. So, in a narrow meaning of “culture”, “cultural rights” are directed to safeguarding the results of cultural creativity such as scientific, literary, art works and monuments and accessibility of those works for museum, theatre and libraries. If “culture” is introduced as literary and scientific creativity process, then expressing opinion freely, protecting producers of cultural products, as well as copyright, are considered in the frame of “cultural rights”. Eventually, if “culture” is explored from the position of relevant life behavior, material and moral activity and product majority of society, then in this situation “cultural rights” include self-consciousness, self-determination, as well as safeguarding and development of native culture of society.

Let us move to cultural traditions from cultural rights in a broad sense.

Cultural rights create, safeguard and consequently immortalize intellectual property. Whilst cultural traditions accompany us since we are born from cradle to the grave. In these traditions natural-biologic and moral-creative power of ethnos is related with nature and native land. IP is a newly created and protected creativity result of individuals. At the same time IP is moral traditions of intellectual activity of ethnos through all generations, traditional knowledge and traditional cultural expressions.

National mentality and sympathy of individual, ethnic consciousness, identity and individual character, moral traditions, values and the rules of individual behavior – all these come from our native land and ancestors. These organic connections – “human – living area”, “native land – artistic consciousness”, “creative thinking – nature”, “archeology of national soul” – are our traditions and intellectual property. Our cultural traditions are our living, developing wealth that never gets old. Without them we have no future. Traditions are development of our past; creative development of today will become new cultural tradition tomorrow. Alongside internal moral power, cultural traditions have great area development and economic power. As shown in recent research, establishment and development ways of traditions are available; of course, these are not just the product of people's rational thinking, but the establishment and development of a particular area of the climate, flora, minerals similar path. Social practices and historical process of this important natural resource and the historical process of national wealth, and thus make a valuable part of not only the cultural and humanitarian values and cultural traditions, as well as economic and act as an instrument of territorial development. Therefore, they should be protected as our lands.

But our disgraced neighbors living with “Great Armenia” illusion have occupied our lands as the result of the Nagorno Karabakh conflict between Armenia and Azerbaijan. In order to “justify” their territorial claims they show aggression over our tangible and intangible cultural heritage, continue misappropriating Azerbaijani cultural traditions as Armenian traditions. The cultural heritage, which can not be misappropriated or “armenianized”, is being looted and destroyed with cruelty and impudently.

After expulsion of 1 million residents from their native lands, 13 globally significant, 292 nationally significant, also 330 locally significant monuments have been destroyed. 804 cemeteries have been plundered and desecrated; 22 museums and 4 art galleries have been barbarically destroyed. More than 40 unique historically and culturally significant museum's exhibits, including gold and silver jewelry, rare precious stones and other handicrafts and art works were plundered. In destroyed and burned 927 libraries 4.6 million copies of books and precious scripts have been destroyed. These include not only Azerbaijan's but also all humanity's precious cultural samples. As result of occupation and vandalism 31 mosques, 9 historic castles, 368 clubs, 927 libraries have been burnt and plundered. More than 200 paleontological and geological monuments including Azikh cave were seized.

Dear participants!

It is obvious that, if the heart of culture is the culture of heart, then culture remains alien to the occupant's heart. But human rights of Azerbaijani refugees and displaced persons and Azerbaijani nation's cultural rights are massively violated. So let us put the question like that: What is the reason for barbarism and vandalism? And let us move to the second issue I announced.

The policy of Armenia is based on political mythology, claim to other nations territory and cultural heritage, ethnic cleansing and xenophobia. At the same time "suffering character" is promoted in order to emphasize this nation's "exclusivity" and "special mission".

Whereas, according to Universal Declaration on Cultural diversity of UNESCO each culture is the sum of moral, material and emotional signs alongside intellectual

achievements of society. Especially I want to note that the culture is in life style, “co-existence ability” and traditions of nation.

In the mono-ethnic country where the cultural diversity of other peoples is denied cultural diversity of the only remaining ethnos is absurdly exaggerated and on the pretext of “cultural relativism” human rights are infringed. That means, the Armenian government wants to justify itself.

When it comes to the multicultural model, I must mention the following.

The term “culture” in fact is complex system. In addition, it is necessary to ensure the safety of multiculturalism.

First of all the model must be chosen correctly which does not help cultural fragmentation and not contrary to universal value of social integration and supports cultural diversity. Compromise search is possible; aims of parties are not contrary to each other, this is not zero sum game. Therefore, multilateral cooperation, exchange of information, in other words, cost-effective forms of dialogue brings benefits to both sides. Secondly, it is important to take into account that culture interacts with society in the frame of complex system such as “cultural diversity”. Increase of diversity in upper level socium always causes limitation of diversity in lower level. The increase in the lower level of diversity (culture), the upper level of the cultural diversity of society that reduces the system as a whole uncertainty leads to an increase. However, the theory of information and control system to increase uncertainty – Ashby’s “necessary diversity” leads to a violation of the law. Here are taken so that the culture of self-regulation, or wait a long time to reduce the potential expense uncertainty desirable to restore the

balance and adapt to the new conditions of existence of socium lead only to observe, or based on traditions, including the need to make adequate decisions of the state. In these circumstances, protection of cultural heritage, preservation of historical memory, history and the promotion of ethnic and cultural identity issues comes to the fore.

This is the multiculturalism of Azerbaijan. The Azerbaijani multicultural model, I think, would be able to open up interesting horizons to Armenia, if our land is discharged unconditionally.

At the World Forum on Intercultural Dialogue in Baku, as Azerbaijani President Ilham Aliyev noted in his speech, "... the strength of each community is based on its religious and ethnic diversity... Of course, tradition is necessary for this, at the same time appropriate level of state policy should be carried out. Azerbaijan has both factors."

The obvious example of this is the motto of Heydar Aliyev Foundation led by UNESCO and ISESCO's goodwill Ambassador, First Lady Mrs. Mehriban Aliyeva: "Cultural diversity is not the issue that divides and distinguishes us , but in fact it is the duty preparing united future and providing sustainability and renovation.

Yes, traditions and public policy has become our way of living. Multinational and multi-religious composition describes our country: more than 20 different cultural societies, including Lezgins, Tats, Tatar, Jewish, Russian, Bulgarian, German and others operate just in Baku. They have not been established suddenly, they are the result of tolerance and respect of our society to other ethnics and national minorities, image of different cultures in our society.

Azerbaijan which create a unique model of tolerance, accepts each high cultural heritage as universal value. Therefore, these issues take place the key role in the activities the Government and in particular the Heydar Aliyev Foundation. Reconstruction works of mosques, churches, synagogues in our country in the framework of "Tolerance address - Azerbaijan" project, opening of educational complex for Jewish children in Baku, participation in the restoration of churches in the regions of France, the Holy Roman catacombs, erection of a monument to Prince Vladimir in Astrakhan are serve for mutual respect and friendship relations of the individual confessions.

In particular, I would like to note that bilateral agreements signed with the Holy See in Rome with participation of Mrs. Mehriban Aliyeva, First Lady of Azerbaijan, the President of the Heydar Aliyev Foundation, is a special event in the reconstruction of the most important monuments for the Christian world - catacombs, including St. Marchellino and Piyetro catacombs, which holds a special place in the history and architecture.

However, the restoration works of the various old and historical manuscripts, including about Azerbaijan and the region, are should be noted. Beginning from 2014, H.Aliyev Foundation is actively involved in the digitization of more than 3 thousand copies of the Library and this work will be continued in the future under the new Contract on the restoration and digitization of manuscripts in 2015-2016.

In addition, the Heydar Aliyev Foundation will support the restoration of the statues of Zeus monuments in the Vatican Museum and the reconstruction works in the "Sikstina" Hall.

All of these are measured as the contribution of the Muslim world to the masterpieces and moral values of Christianity, characterized as the first event in the history of Rome, and welded from the historical role of our country in the among religions and cultures.

Due to historical tradition, I should say that multiculturalism in Azerbaijan is a tradition and life style supported by all residents lived historically in this ancient land. All peoples living in this country are part of Azerbaijan nation and all of them are Azerbaijanis. Tolerance and religious tolerance are the result of past and present beliefs of residents. Azerbaijani Turks acted as state create ethnos during thousand years, but Azerbaijani language was an international communication means for hundred years. The Turk-Azeris have been formed in the base of ruling Turk mass in ethnic terms, by the mixing the Caucasus and Iran originally other ethnic substrates. A unique ethnic world absorbed with cultural norms and values of all ethnic groups was created in Azerbaijan, during hundred years there were collected a cultural capital of integrative unity and cultural identity, now so-called multiculturalism. This is our wealth and boundless advantage.

Therefore, the policy pursued by Mr. Ilham Aliyev, President of the Republic of Azerbaijan supports cultural diversity, the multicultural model, based on the protection of cultural pluralism and tolerance, stands guard over cultural rights.

Thus, as the head of state said, "there is no alternative to multiculturalism", naturally, taking into account adequate policy and historical practice, in other words, the multicultural model that understands its safety is invaluable.

Dear participants,

At the last part of my speech I pass to the announced third issue and I will say a few thoughts about the various forms of identity, cultural diversity and social unity of society, integration problem. In fact, the essence of which I have spoken – by which ways multiculturalism can be used as an instrument for social unification, solidarity of the society?

It is clear that there are no culturally homogeneous societies (except purposeful genocide, ethnic cleansing and other social remembrance policy mentioned above in Armenian example), most of countries are characterized by multicultural social structures. Such opinion has formed at science that multiculturalism expands risks of potential conflicts. Multicultural policy failed as a result of growing migration in Western European countries, "hard" (U.Kimlik), "soft" (Kukatas), "integrated" (M.Veverkin) theoretical models of multiculturalism and "integration without assimilation" formula which emanated from them failed in the test of time.

Comparison of two models of integration – "British" model based on the values of pluralism, which involves race and ethnicity and "French" model, which deny diversity and recognize Republic values shows that the regardless of pluralistic or integrationist forms of open rhetoric the result was almost equally unsuccessful.

The most important thing is that the success of integration is determined by the majority of a number of objective and subjective factors, and the priorities of them are socio-economic factors.

I think that conflicts within society are neither a confession of multiculturalism, nor denial of it. The reason for the failure is not in the context of cultural diversity, the cause is in the use of cultural diversity and social processes arising from it. Therefore, it is not right to

connect the strengthening of national unity with cultural differences and the denial of diversity, because it inevitably leads to negative a reaction and conflicts.

According to new cultural policy strategies such as Amartya Sen's "individual freedoms and cultural choice" model, the right to live and be available should be given to individuals on the base of their own choice, with the real possibility to evaluate other options, their own choice should be changed with group forms of identity and be weakened.

"Identity is not a zero-sum game", in which "how much one type of identity is more, the other less so" and therefore, it is appropriate to talk about the identity, which is the majority, and if we add ourselves, according to the analogy of a fuzzy sets this is not based on the presence or absence of one, it intends to presence of each more or less.

Seyla Benhabib shows that its only individual has the right to identification of itself with this or other social community or culture, and if this process will be implemented obligatory instead of self-identification, then this is not the multiculturalism. According to her, institutionalization of cultural groups replaces the group identity by the personal identity and thus in Western societies it helps to creation of new political groups which base their claims on uniqueness of members.

So, it is possible to get a clear result from these thoughts.

While making single "national identity" calls, it is appropriate to mention that the multiculturalism is combined reductionism in used concepts, therefore one of the identities have to be superior than others and one to serve as the benchmark for organization of society groups with clear differences. According to a systematic

analysis in the conditions of the carrier of the group (minority) identity, the separation of communities, isolation occur, the identity of individuals is carried out under pressure of communities, not voluntary. It leads to conflict with human rights, the principle of equality. So the rise of rights of national minorities (culture, lifestyle, etc.) has not reach the point where it conflicts with openness and tolerance, basic principles of multiculturalism.

Dear conference participants!

A good illustration of what I have spoken is figures in research project "World Values" (UNESCO). Under the project, individuals in over 90 countries defined their identity (ownership) in one of the geographic groups by the community, the country and the world. Identity is created on the base of sense of belonging to community, nation, country and other cultural or territorial space and memory, values and place are key factors that shape a person's position. Collision of identities can create some tension, but that tension is capable to perform as well as a new national unity in the face of social solidarity integrated with different cultural components in the society.

"Community" means a local territory or a cultural space, "country" means - a national or a citizen, "world" means a choice belonged to humanity.

In the case of the strong centrifugal forces the identity will be first local, then country, otherwise first the country, the local nature.

The results of big survey show that the identity takes place in almost 90% countries. But for every country, the ratio plays an important role in the system "community - country - world" in terms of policy supported of multicultural and cultural diversity.

The world average figures on identity are as follows:

- "community": 49.6%,
- "country": 41.5%,
- "world": 8.7%.

Identities confirming multicultural, tolerant signs of Azerbaijanis are very low level "community" (24%) and very high "world" (21%). In addition to these balanced indicators, highly "country" identity (55%) completes the view. For comparison, note that low-level "community" identity is in Switzerland (38%), the USA(38%) and Canada (39%). "World" identity is until 10% in more than half the countries, just in some of them it is around 15-20%. In addition, the total number of countries with 54% of "country" identity is 24.

As for the Armenia, its "community" identity index is as high as 38%, "world" identity is very low, only 11%. The results are not difficult to remove.

These figures are open information of the UNESCO and result of its analysis, the analysis is without double standard.

Respect for a human rights and a cultural rights firstly is an elimination of injustice against Azerbaijan, a showing place to the aggressor state.

Founder of the ideological liberalism and liberal law school Jeremy Bentham said: "Peoples, refusing to adhere to the principles sooner or later should be subject to force."

I finish my speech with this challenge.

Thank you for your attention.

Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyində
hazırlanmışdır

Prepared in the Copyright Agency of the Republic of
Azerbaijan